

θειαν, καίτοι ἀπ' ἐναντίων ὁρμώμενοι σημείων, καὶ ἀσυμβίβαστα δόγματα πρεσβεύοντες, καθ' ὅσον ἡ μίμησις εἶναι τῷ ὄντι θάνατος τῆς τέχνης· ὥστε ἡ κοινή αὐτῶν ἀπάτη εἶναι, ὅτι ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μάλιστα ζῶσα τὴν σήμερον, μετ' οὐ πολὺ θέλει ἐκπνεύσει. Καὶ τὸ περιέργον εἶναι οὗτις τὴν αὐτὴν καταδίκην ἐπιχειροῦσιν ἄλλοι κατὰ τῆς γλυπτικῆς, ἄλλοι κατὰ τῆς ποιήσεως, καὶ ἄλλοι κατὰ πάσης ἐν γένει καλλιτεχνίας. Ὁμολογοῦμεν ὅτι ἐν ᾧ παραδεχόμεθα τὴν κατὰ τὰς διαφορὰς ἐποχὰς τῆς ἱστορίας ἀναγκαίαν ἐμφάνισιν καὶ ἐκλείψιν τῶν διαφορῶν καλλιτεχνικῶν τύπων, διστάλομεν νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὸν θάνατον οὐδεμιᾶς τέχνης, καὶ γέννησιν νέας τέχνης ἢ θέλομεν παραδεχθῆ ἐκόλωτον, ἢ τὴν ἐκλείψιν οἰασθῆποτε τῶν μέχρι τοῦδε ἀναπτυσσέων. Τῷ ὄντι, ἡ καλλιτεχνία ἥτις δὲν εἶναι εἰμῇ ἢ ποίησις τοῦ καλοῦ, εἶναι στοιχεῖον ἀναγκαῖον τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως, διότι τὸ καλὸν εἶναι ἀναγκαῖον προῖον τῶν αἰσθητικῶν, νοητικῶν καὶ ἠθικῶν τοῦ ἀνθρώπου θυράμεων. Βαθμὸς τις φιλοκαλίας ὑπάρχει καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς βαρβαρώτερους λαοὺς, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἑλκωτέρους ἀνθρώπους· καὶ ἡ φιλοκαλία εἶναι ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς καλλιτεχνίας. Τὸ καλὸν ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὑπάρχει κατὰ διαφορὰς βαθμοὺς καὶ μᾶλλον ἢ ἥττον ἐκφανές ὅπου δῆποτε ὑπάρχει ὄν, ὅπου δῆποτε ὑπάρχει ἀληθές ἢ ἀγαθόν, καθ' ὅσον εἶναι ὑπεροχὴ τοῦ ὄντος, ἐκφράσις τοῦ ἀληθοῦς, καὶ μὲ τὸ ἀγαθόν ἐν μέρει ταυτίζεται. Ὡς πρέπει λοιπὸν ὁ ἀνθρώπος νὰ μὴ ᾔηται ἄνθρωπος, ἢ πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ συναισθανθῇ τὸ καλὸν τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἐν ἑαυτῷ ἀληθές νὰ ἐκφράσῃ καὶ νὰ ἀγαπήσῃ. Ὅσῳ δὲ προβαίνει ἀναπτυσσόμενος καὶ τελειοποιούμενος, κατὰ τοσοῦτον ἐπρεπε νὰ προβῇ τελειοποιουμένη καὶ ἡ καλλιτεχνία, προσεγγίζουσα ἀείποτε ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὸ αἰώνιον παράδειγμα τοῦ καλοῦ, εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ καθ' ἑαυτό, ὅπερ συλλαμβάνει διὰ τοῦ πνεύματος ὁ καλλιτέχνης, καὶ ἐκφράζει διὰ τῶν ἔργων του, καὶ πρὸς ὃ ἀπενίξει καὶ σπένδει ἀδιακόπως ἐλκυσμένη ὑπ' αὐτοῦ ἡ ἀνθρωπότης. Ἐὰν δὲ τὸ καλὸν τῆς τέχνης φαίνεται ἀλλοιούμενον εἴτε κατὰ τὴν ὑπόστασιν εἴτε κατὰ τὴν μορφήν, τοῦτο προέρχεται ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας ὄψεως ὅφ' ἣν κατὰ καιροὺς ἀποκαλύπτεται καὶ ἐκ τῆς ἰδιαιτέρας συλλαβῆς τῆς διατυπώσεως αὐτοῦ διαφορίας· ἀλλ' ἔὰν εἶναι ἐκτύπωμα τοῦ ἰδανικοῦ, πρέπει νὰ ἔχῃ, ὅπως δῆποτε ἀποκαλυπτόμενον ἢ διατυπούμενον, τὰ αὐτὰ πάντοτε συστατικὰ στοιχεῖα· καθὼς τὸ φῶς ποικίλα μὲν χρώματα παράγει ἐπὶ τῶν διαφορῶν σωμάτων, καὶ κατὰ ποικίλους βαθμοὺς μεταβάλλεται ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς ἀπορρέει ἀενάως, καὶ κατὰ τοὺς αὐτοὺς νόμους πάντοτε διαδίδεται. Ἐκ τούτου ἐπεταί, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ πρωτοτυπία δὲν εἶναι κατὰ τινα σημασίαν ἢ νῆα μορφή τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως. Τούτων τεθέντων, τί ἰδιαίτερον ἔχει ὡς πρὸς τὰς ἄλλας τέχνας ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ἢ αὖ

ἀποτελέσει ἐξαιρέσιν, ἢ διατὶ τὸ ὀλιγόριθμον τῶν στοιχείων τῆς τέλει δεσμεύσει τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῆς, ὅφ' οὗ ἔτι ὀλιγώτερα στοιχεία ἔχει ἡ μουσικὴ, καὶ οὐχ ἥττον παρέχει ἀρετὰς τλήτους συνδυασμοὺς καὶ ἀναπτύξεις; Ἐὰν ἡ ἀρχιτεκτονικὴ εἶναι ἐκφράσις κοινωνικῶν ἐννοιῶν καὶ πρὸ πάντων τοῦ θρησκευματος, ἢ θεῶν αὐτῇ ὑπόστασις οὐδέποτε θέλει ἐκλείψει. Ὁ κλασικὸς τύπος ἔχει στοιχεῖα πρόσκαιρα, ἐφήμερα, ἀντιστοχούμενα πρὸς τὴν ἐποχὴν καθ' ἣν ἀνεφάνη, ἀλλ' ἔχει καὶ τινα αἰδια. Ὁ δὲ χριστιανικὸς, βυζαντινὸς μὲν ἐν Ἑλλάδι, γοτθικὸς δὲ ἐν τῇ δυτικῇ Εὐρώπῃ, ἀπείρους ἐπιδέχεται ἀναπτύξεις. Αποκείται δὲ εἰς τὴν μεγαλόνοστον νὰ συμβιδῇ τὴν εὐστοχον τῶν δύο τούτων τύπων ἐφαρμογὴν πρὸς τὴν ἀχώριστον παντός καλλιτεχνικοῦ ἔργου πρωτοτυπίας. Καὶ αὐτὴ ἡ βιομηχανία, ἡ τοῦ ὀφελίμου δημιουργός, ἥς τὰς τεραστείας προόδους ἢ τε ἐπιστήμη καὶ ἡ ἰδιότης, θαυμασίως ἀμειβόμεναι πρὸς ἀλλήλας, ἐπισπεύδουσι καὶ γοιμοποιούσι, συμβάλλει πλέον ἢ ὅσον φανταζόμεθα εἰς τὴν ποίησιν τοῦ καλοῦ, καθ' ὅσον θαυμάζουσα τὴν ἑλὴν ἐντυπώνει ἐπ' αὐτῆς τὴν συλαγίδα τοῦ πνεύματος, καὶ τὴν καθιστᾷ διαφανεστέραν, ὃ ἔστι, καλλιτεχνικωτέραν αὐτοῦ ἐκφράσιν. Καὶ δὲν ἡξίουμεν ποιοῦν νέους ἀρχιτεκτονικοὺς τύπους θύναται νὰ παραγάγῃ αὐτὰ οἱ μᾶλλον ἀντίθετοι φαινόμενα πρὸς τὸ καλὸν κλοντολογικαὶ ἀναπτύξεις. Τοιοῦτοτρόπως ἡ ἐνότης τοῦ πνεύματος ἐκδηλοῦται δι' αὐτῆς τῆς ποικιλίας τῶν γεννημάτων αὐτοῦ, καὶ τὸ ἀληθές, τὸ ἀγαθόν, τὸ καλόν, ἀναβιβαζόμενα εἰς τὴν νόμιμον αὐτῶν θέσιν, συννηθοῦσι μεθ' ἑαυτῶν καὶ νομιμοποιούσι τὸ ὀφέλιμον.

Ἐν Κερκύρᾳ, τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1858.

Η. ΒΡΑΙΔΑΣ ΑΡΜΕΝΗΣ.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΚΑΙ ΛΑΩΣΙΣ

ΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν ἔτει 1453.

Κατὰ τὰς ἀρχικὰς πηγὰς συγγραφεῖσα ὑπὸ

Α. Δ. ΜΟΡΑΤΜΑΝΝΟΥ (*).

Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ

ΤΟΥ

Κ. Ν. Κ.

—οοο—

Πρόλογος.

Ὅτε Μωάμεθ ὁ Β' εἰσῆλθε τροπαιοῦχος τὸ ἔτος

(*) ΣΗΜ. ΠΑΝΔ. Τὸ Ἑλληνικὸν κοινὸν γνωρίζει ὅτι ὁ Κόμης Α. Δ. Μορτμάννος, ἐπιτετραμμένος τὰ τῶν Ἀνατολικῶν πό-

1453 εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἀνύψωσε τὴν ἡμισέληνον ἐπὶ τῆς ἁγίας Σοφίας, ἡ Εὐρώπη πᾶσα συνεταράχθη, καὶ πάντες πανταχοῦ διεσκέποντο τίνι τρόπῳ ν' ἀποδιώξωσιν ἐξ αὐτῆς τοὺς Τούρκους. Οἱ ἐν Εὐρώπῃ ἡμερίμων ἐφ' ἅπαν τὸ διάστημα καθ' ὃ οἱ προπάτορες τῶν κατακτητῶν τούτων, κυριεύσαντες μίαν μετὰ τὴν ἄλλην τὰς ἐπαρχίας τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, διεπεραιώθησαν εἰς Εὐρώπην, ἔδρυσαν τὸν θρόνον αὐτῶν ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ διέσπειραν μέχρι τοῦ Δουνάβεως τῶν Γενιτσάρων τὰ ἄτακτα στίφη λεηλατοῦντα τὴν χώραν. Μόνον τὰ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενα κράτη, ἡ Σερβία, ἡ Οὐγγαρία, ἡ Βλαχία κτλ., ἐποιήσαντο μεμονωμένως πλὴν ἀσθενεῖς τινὰς ἀποπειράς ὅπως ἀποκρούσωσι τὸν ἐπαπειλοῦντα καὶ ὁσημέραι ἐξογκούμενον χεῖμαρρόν. Ὅτι ὅμως διὰ τῆς κατακτήσεως ὁλοκλήρων ἐπαρχιῶν καὶ χωρῶν δὲν ἐγένετο, τοῦτο κατωρθώθη διὰ τῆς ἐκπορθήσεως μιᾶς μόνον πόλεως. Ἡ πτώσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξήγειρε τὰ ἔθνη τοῦ ληθαργίου αὐτῶν, καὶ ὠδήγησεν αὐτὰ, πλὴν φεῦ! βραδέως εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῶν καθηκόντων, ἅτινα μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπονειδίως εἶχον λησμονήσει.

Ἡ τεραστία ἡχὼ τοῦ συμβάντος τούτου ἀποδει-

κνύει ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἡδέοτε πέραις πραγματείαν ἐπιγεγραμμένην Πολιορκία καὶ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν ἔτει 1453. Τῆς πραγματείας ταύτης, ἅμα δημοσιουμένης, εἶχον καταχωρισθῇ ἀποσπάσματα τὰ ἐν τῇ ἐφημερίδι 'Ὁ Βλλην, καὶ εἶχον ἑκάστη ἐκφρασθῇ ἡ εὐχὴ τοῦ νὰ μεταφρασθῇ, εἰ δυνατόν, ὁλοκλήρως τὸ ἔργον. Ἡ εὐχὴ αὕτη ἐξεπληρώθη κατ' εὐτυχίαν καὶ ἐπιχειροῦμαι ἀπὸ τῆς σήμερον ἐν τῇ Πανδώρα τὴν ἐκδοσὶν πλάνους τῇ πραγματείᾳ ἐκείνῃ μεταφράσεως, ἐπὶ τούτῳ εἰς τὴν ἐκδόσιν. Ἡ ὑπὸ τοῦ Κ. Μορόμανου γινόμενη περιγραφή τῆς πολιορκίας καὶ τῆς ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἶναι βεβαίως ἡ ἀκριβοτέρα ὅλων τῶν προηγουμένων ἐκδόσεων. Ὁ Γιββὸν δὲν εἶχεν ὡς ὅψιν εἰμὴ κυρίως τὰς ἑλληνικὰς πηγὰς ὡς ἡμεῖς προσέβημεν εἰς ταύτας καὶ τὰς Τουρκικὰς, ἐπὶ δὲ ἐπιμελῆ τῶν τόπων παρατήρησιν. Ἀλλ' ἡ ἀνὰ χεῖρας πραγματεία, ἐκτὸς ὅλων τούτων τῶν πλεονεκτημάτων καὶ μακροχρονιότερας τοῦ χρόνου ἀποψίας, εἶχε πρὸς τοῦτο εἰς τὸ βεβαιότατον πηγὴς ἀγνώστου εἰς ὅλους τοὺς προηγουμένους ιστοριογράφους εἶναι δι' ἡ πηγὴ αὕτη τὸ πρὸ ὀλίγων μόλις ἐνικυτῶν κατὰ πρῶτον ἐκδοθῆν ἡμερολογιον αὐτοπτοῦ τῶν πραγμάτων μαρτυρῶν, τοῦ ἐκ τοῦ Νικολάου Βαρβάρου. (Ὅρα τὴν ἀναλυσιν τοῦ πονήματος τούτου ἐν τοῖς φυλλαδίοις 194, 195 καὶ 196 τῆς Πανδώρας.) Ἐν δὲ μέγιστον τῆς νέας περιγραφῆς προτέρημα εἶναι ὅτι ἐγγράφῳ ὑπὸ ἀνθρώπου ἔχοντες χριστιανικώτατα, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ἑλληνικώτατα, αἰσθημάτων καὶ δὲ εἰλημὴ λέξεις, τὰς ὁποίας ἐν τῷ ἐπὶ ἄλλῳ ἐπιφέρει περὶ τῶν αἰσίων τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας, διαχέουσιν ἐπὶ τοῦ μεγάλου τούτου ζητήματος πλείονον βεβαιότητος ὥς ἢ ἀπασαί αἱ πολυτομεῖς ἐκείναι φανασκίαι ἱστορικῶν, οἵτινες δὲν ἔγραφον εἰμὴ ἢ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ καθολικισμοῦ ἢ ἐν γένει τὸ χριστιανικὸν θρησκευτικὸν αἰρετικόν.

Ἡ μεταφράσις εἶναι ἔργον νέου καλοῦ κάγαθοῦ, σπουδάζοντος καὶ σπουδαζόντος ἐν Εὐρώπῃ, καὶ καθ' ὅλας τὰς πληροφορίες τὰς ὑποίας ἔχομεν, παρέχοντος τὴν χρηστὴν ἐλπίδα ὅτι θίξαι ἀναδεχθῇ ἡμεῖς τοῦ ἐντίμου ὀνόματος τὸ ὑποῖον φέρει. Μετὰ τὸ τέλος τῆς μεταφράσεως θέλομεν ἐπισυνάψαι καὶ ἀκριβοῦς ἀντίγραφον τοῦ ἀξιολόγου τοπογραφικοῦ τῆς πόλεως χάρτου, δι' οὗ ἐκδόθησιν τὴν πραγματείαν αὐτοῦ ὁ συγγραφεύς.

κνύει ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις εἶναι τῶν ἀνταξίων ὁλοκλήρων χωρῶν καὶ ἐπαρχιῶν. Ὅτε ὁ Κωνσταντίνος μετέθετο τὴν πρωτεύουσάν τοῦ κράτους ἀπὸ τῆς Ρώμης εἰς τὸ Βυζάντιον, εἰς τὴν πόλιν ταύτην τὸ ἴδιον αὐτοῦ ἔδωκεν ὄνομα, καὶ τὸν χριστιανισμόν ἐπικρατοῦσαν ἀνέδειξε θρησκείαν, διττῶς περιποιήσατο ἑαυτῷ τὸ ἐπώνυμον τοῦ Μεγάλου. Τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην οὐδέποτε ἠρνήθη εἰς αὐτὸν ἡ ἱστορία, καὶ μόνον ἐνδεῖα γνώσεων ἢ ἀντιχριστιανικῆς θρησκωμανίας δύνανται ν' ἀμφισβητῶσι περὶ αὐτῆς. Ἐν τῷ διορατικῷ αὐτοῦ πνεύματι προεῖδεν ὅτι ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο τὸ κέντρον τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ τὸ προτεῖγμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐγκνύον τῆς Ἀσιατικῆς βαρβαρότητος, ὅτι ἡ εἰδωλολατρεία ἀπώλετο ἀμαυρωθεῖσα ἐνώπιον τῆς λαμπρότητος τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἡ Κωνσταντινούπολις τοιαύτην κατέχουσα θέσιν πρέπει νὰ εὐρίσκηται ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ ἐθνικοῦ Εὐρωπαϊκοῦ δικαίου; Τὴν ἀλήθειαν ταύτην δὲν ἠδυνήθη νὰ κατανοήσῃ ὁ μεσαιών· αἱ προλήψεις τῶν λαῶν ἔνεκα τῆς θρησκωμανίας, ὁ πύθος τῶν ἡγεμόνων πρὸς κατακτήσεις, ἐκώλυσαν τὴν Εὐρώπην ν' ἀναγνωρίσῃ τὸ ἀληθὲς αὐτῆς συμφέρον. Τὸ σφάλμα τοῦτο ἐπέπρωτο ν' ἀποτίσῃ αὕτη διὰ δεινῶν συμφορῶν τέσσαρας ὅλας ἑκατονταετηρίδας.

Κατανοήσας τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ σημαντικότητα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐδαπάνησα ἐν μέρει, ὑπὲρ τὰ δέκα περίπου ἔτη τῆς ἐκείσε διαμονῆς μου, τὰς ὥρας αἵτινες ἐκ τῆς ὑπηρεσίας μου μοι ἐναπέμεινον, ἵνα συλλέξω ὡς οἷόν τε πλείονας χρονολογίας ἀναφερόμενας εἰς τὴν ἁλῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπως ἐξελέγξω δι' ἐπανειλημμένης αὐτοψίας τῶν τόπων τὰς ἐκθέσεις τῶν συγγραμμάτων, καὶ ἵνα διαχωρίσω τὰ ἀπίθανα μυθολογήματα ἀπὸ τῶν ἐπιβεβαιουμένων συμβεβηκότων παρὰ μαρτύρων οἵτινες ὑπῆρξαν αὐτόπται. Καὶ παρέλιπον μὲν ἐνίοτε τινὰ ἱστορούμενα ὡς ἀληθῆς συμβάντα, ἐξηκρίβωσα ὅμως δι' αὐστηρᾶς ἐρεῦνης πολλὰς ἀβεβαίους χρονολογίας. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὸ τῆς περιγραφῆς ἐποχῶν τινῶν μεμονωμένων ἢ ἡκιστα μετ' ἀλλήλων συνδεομένων, σήμερον ἡ ἐξιστόρησις τῆς ἁλώσεως συνέχεται ἀποτελοῦσα χρονολογικῶς καὶ τοπογραφικῶς εὐρυθμὸν τι σύνολον. Καὶ περὶ μὲν τὴν χρονολογικὴν διάταξιν μεγάλως ἐβοηθήθη παρὰ τοῦ πρὸ μικροῦ ὑπὸ τοῦ Χορνέτου ἐκδοθέντος ἡμερολογίου τοῦ ἐκ τοῦ Ν. Βαρβάρου, καθόσον ὅμως ἀπέδρασε τὴν τοπογραφικὴν ἐρευναν αἱ μέχρι τοῦδε ὑπάρχουσαι ἐργασίαι ἦσαν ἀνεπαρκεῖς, καὶ ἠναγκάσθη ἐπανειλημμένως νὰ ἐπισκεφθῶ διάφορα μέρη τῆς πόλεως ὅπως διευκρινήσω πολλὰς πρὸ χρόνων ἐρριζωμένας ἀπάτας.

Πηγαὶ δὲ τοῦ παρόντος πονήματος εἰσὶν αἱ ἐξῆς:

I. Αὐτόπται μάρτυρες.

Χρονικὰ Γεωργίου Φραντζῆ Πρωτοβεστιάριου. Ἐν Βόνῃ, 1838.

Nicolo Barbaro P. V. Giornale dell'Assedio di Costantinopoli, 1453. Vienna 1856.

Isidori Rutheni Cardinalis Sabinensis Episcopi, Epistola de Constantinopolitanae Urbis expugnatione. Basil. 1556.

Leonardi Chiensis, Mitylenaei Archiepiscopi historia de urbis Constantinopoleos jactura captivitateque. Basil. 1562.

Οἱ προσθετέον τὰς ἐν τῷ Münsch' at ul Salatein παρὰ Φεριδούν βεῖ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1264 (1848) περιεχομένης ἐπιστολᾶς τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ, ἐν αἷς ὁμῶς παρατηροῦνται ἔχνη τινὰ μαρτυροῦντα τὴν μεταγενεστέραν αὐτῶν σύνταξιν.

II. Σύγχρονοι Ιστοριογράφοι.

Δούκα ἱστορία Βυζαντινῆ. Ἐν Βόνῃ 1834.

Λαονίκου Χαλκοκονδύλου Τουρκικὴ ἱστορία. Ἐν Βασίλ. 1562.

Ἐκ τούτων ὁδηγούμενος ἐξηρένησα συστηματικῶς πάντα τὰ ἀφορῶντα τὴν ἐργασίαν ταύτην, καταμετρῶν διὰ τοῦ διαβήτου καὶ τοῦ πήγματος τὰ τε τείχη καὶ τοὺς πύργους, ἀντιγράφων τὰς ἐπιγραφὰς ἐξετάζων ἀκριβῶς πᾶσαν ἀξίαν λόγου κατεδάφισιν ἢ ἀνακαίνισιν τῶν οἰκοδομῶν, ἔχνογραφῶν τὰ σημαντικώτερα μέρη, καὶ τέλος συλλέγων τὰς ἐγγυρίους παραδόσεις αἵτινες παρέσχον μοι πολλὰς χρησίμους πληροφορίας. Κατὰ τὰς ἐκδρομὰς μου συνωδεδόμην ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον παρὰ τοῦ Διδ. Κ. Δελιέρ, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Σταυροδρομίῳ Αὐστριακοῦ σχολείου, μεθ' οὗ ἐξήλεγχον ἐπιτοπίως καὶ αὐθιγὰ τὰς ἀντιστατικὰς γνώμας.

Πρὸς τούτοις συνεβουλευθῆν ἐπιμελὲς τὰ προδημοσιευθέντα, ἥτοι τὴν Histoire du Bas-Empire par Le Beau, revue entièrement, corrigée et augmentée par M. de Saint-Martin et continuée par M. Brosset, Tome XXI. Paris 1836.

Geschichte des osmanischen Reiches durch Joseph von Hammer 1. Band Pesth 1827. — J. W. Zinkeisen Geschichte des osmanischen Reiches in Europa I Theil Hamburg 1840. — Cheirullah Effendi: Dewletü Aliü Osmanî Tarîhi (ἱστορία τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους). Ἐν Κωνσταντ. 1271 ἡγείρας (1855), καὶ ὅσάκις εἰμι διαφόρου γνώμης αἰτιολογῶ τοῦτο ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσιν.

Ἀποχωρίσας ἐκ τῆς παρούσης συγγραφῆς πᾶν τὸ ἀπίθκον καὶ μυθικὸν μᾶλλον, ἐνόμισα οὐχὶ πάντη ἀλυσιτελὲς νὰ συλλέξω ταῦτα εἰς ἰδιαίτερον παράρτημα, εἰς δὲ συνήψα κατὰ λέξιν μετάφρασιν τῆς Τουρκικῆς βίβλου τῆς ἐπιγραφομένης « Tarîh Mün-techehati Evlia Tschelabi », καὶ περιεχούσης τοιαύτου εἵδους διηγήματα.

(Ἔπεται συνέχεια.)

II ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΡΩΣΣΙΑ.

—ooo—

(Τὰς. 12^α φυλλ. 216, 217, 218.)

Κληρονόμος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ θρόνου τῆς Ῥωσ-

σίας εἶναι ὁ μέγας Δούξ Ἀλέξανδρος. « Τοῦ βλέμματός του ἡ ἔμφασις εἶνε ἡ καλοκάγαθία, εἶπον οἱ πλησιέστερον ἐξετάσαντες αὐτὸν πρὸ δώδεκα σχεδὸν ἐτῶν τὸ βᾶδισμά του χάριεν, ἐλαφρὸν καὶ εὐγενές· εἶναι ἀληθῆς πρίγκηψ. Ἄν αὐτὸς βασιλεύσῃ οἱ λαοὶ θέλουσιν ὑπακούει ἐλχόμενοι ὑπὸ μόνων τῶν θελγῆτριν καὶ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐκτός μόνον ἂν αἱ ἀνάγκαι τὰς ὁποίας συνεπάγῃ ἡ θέσις τοῦ αὐτοκράτορος ἐν Ῥωσσίᾳ μεταβάλλωσι τὴν φύσιν ὅταν μεταβληθῇ καὶ ἡ θέσις αὐτοῦ. »

Ποῖαν κρίσιν δυνάμεθα ἄράγε νὰ ἐκφέρωμεν σήμερον περὶ τῆς πρὸ ἱκανῶν χρόνων σχεδιογραφηθείσης ταύτης εἰκόνας; ὅτι καὶ σήμερον εἶναι ἀκριβεστάτη· ὅτι ὁ μέγας Δούξ Ἀλέξανδρος καὶ τριάκοντα τεσσάρων ὡν ἐτῶν εἶνε ὁ αὐτὸς αἷς ἦτον εἰκοσαετής. Τὸ σῶμα, καὶ τοι ἀναπτυχθέν καὶ ἀνδρωθέν, οὐδόλως ἐμετρίασε τὸ θέλγητρον τῆς συμπεριφορᾶς. Καὶ ἔχει μὲν τὸ ἦθος μεγαλοπρεπέστερον καὶ ἀριπρεπέστερον, ἀλλὰ καὶ πάλιν συνεκφαίνεται εὐφυτοῦ γλυκύτης, αἰείποτε ἀναλλοίωτος. Τὸν εἶδον πολλάκις καὶ εἰς τὴν Ῥωσσίαν, τὸν εἶδον καὶ εἰς τὴν Φινλανδίαν· καὶ πάντοτε ἡ ὄψις του μοι ἐπροξένησεν αἰσίαν ἐντύπωσιν. Τὸ ἐπικρατέστερον φυσικὸν αὐτοῦ δώρημα εἶνε ἡ περὶ τὸ ὁμιλεῖν εὐστοχία· δὲν λέγω τὴν εὐστοχίαν ἐκείνην ἣτις εἶναι καρπὸς κρυψινοίας, ἀλλὰ τὴν ἐμφυτον, τὴν οὖσαν ἀπάρροιαν ψυχῆς ὠραιᾶς καὶ ἀγχινοῦ, εὐρισκούσης ἐν οἰκίῳ τάπῃ τὸν ἀρμόδιον λόγον, τὸν εἰσδύοντα εἰς τῆς καρδίας τὰ ἐνδόμυχα. Εἰπὼν τινες, τὸ γνωρίζω, ὅτι προτερήματα τοσοῦτον ἄδρᾳ ἀπείργουσι παρὰ τῷ μεγάλῳ Δουκὶ τὰ ἀνδρικὰ τοῦ χαρακτῆρος· οὐδὲν ὅμως ψευδέστερον. Ὁ αὐτοκράτωρ Νικόλαος, ὅστις γνωρίζει ἐξ ἑαυτοῦ τί ἐστὶν ἀνδρικός χαρακτήρ, φαίνεται ἐκ τοῦ τρόπου δι' οὗ φέρεται πρὸς τὸν υἱὸν του, πόσον εἶνε βέβαιος ὅτι εἰς αὐτὸν εὕρισκει, κατὰ τοῦτο, ἄλλον ἑαυτόν.

Ἀλλ' ὁ μέγας Δούξ Ἀλέξανδρος ἔχει ἀδελφόν· ἀληθεύει ἄράγε ὅτι ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ εἶναι τὸ ἀντίθετον αὐτοῦ; Πολλοὶ δὲν συμπερίζονται τὸ φρόνημα τοῦτο. Οἱ ἀδελφοί, φίλοι τοὺς ὁποίους δίδει ἡ φύσις, πολλάκις, καὶ ἂν ὀλίγον ὁμοιάζωσι πρὸς ἀλλήλους, εἰς πολλὰ ὅμως ὁμοφρονοῦσι πλησίον τοῦ θρόνου. Παρατηρήσατε εἰς τὴν Γαλλίαν ὁμοιάζε πρὸς τὸν Λουδοβίκον ΙΓ', μικρὸν μὲν τὸ πνεῦμα, ἀτρόμητον δὲ τὴν καρδίαν, ὁ ἀδελφὸς του Γάστον, ὅστις παρήτει ὅλους τοὺς φίλους του εἰς τοὺς κινδύνους καὶ εἰς τὰς σκευωρίας ὅπου τοὺς ἐρρίπτεν αὐτὸς ὁ ἴδιος; ὁμοιάζε τὸν Λουδοβίκον ΙΔ' ὁ ἀδελφὸς του Δούξ τῆς Αὐρηλίας, ὅστις ἐξέθετε μὲν ἑαυτὸν εἰς τὰς μάχας, ἔβαρε δὲ τὰς παρειὰς διὰ ψιμμουθίου, ἐνεδυστο γυναικωδῶς, καὶ μόνον τὰ στολίδια καὶ τὰ κομψὰ φορέματα ἡγάπα; ὁμοιάζεν, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας, τὸν Λουδοβίκον ΙΗ', φιλολόγον ὀλίγον εἰς σχολαστικόν, ἀλλ' ἡγεμόνα ἐχεφρονέστατον, ὁ Κάρολος Ι', ὁ ποτὲ μὲν γυναικάρεσκος, ποτὲ δὲ φιλόθρησκος καὶ πάντοτε ἄβουλος; Καί, διὰ νὰ ἐκπνεύσωμεν εἰς τὴν Ῥωσσίαν, ὁ ὠραῖος, ὁ γενναῖος, ὁ ἀξιαγάπητος καὶ εὐεργετικὸς αὐτοκράτωρ Ἀλέξαν-